

korlására szolgáló magyar szövegű olvasmányokat ezek sem tartalmaznak; valamint az is, hogy nyelvtani pensusot nem foglalnak magukban.

Erre pedig okvetetlenül szükség volna, részint mert ezen osztályokban rendszeres grammatikát az Utasítások értelmében tanítani nem szabad, s ezen olvasókönyvek mellett tehát külön rendszeres grammatikát kellene megvétenni a tanulókkal, részint mert két könyvnek a megvétele a szegény tanulók szüleit, különösen ott, a hol az iskolát aránylag több szegény tanuló látogatja, nagyon megterhelné.

(Beszterczebánya.)

FAITH MÁTYÁS.

## A FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLÁK ÉS A POLGÁRI ISKOLÁK.

A tanügy haladását szíven viselő tanférfiu csak örvendhet, hogy a közepkereskedelmi iskolák és kereskedelmi akadémiák egyöntetűbb, miként a lapok nyilatkozataiból is kivehetjük, a célznak megfelelőbb szervezetet nyertek. Sokan már most hangoztatják, hogy e legújabb szervezet is csak kezdet, ez még nem felel meg a kereskedelmi iskolák céljának. Ez állítás érdemleges elbirálása első sorban azokra tartozik, kik ez iskoláknak szentelik munkásságokat. Mi legfőlebb általános szempontok kifejezésére szorítkozhatunk s azon viszony tisztázására hozhatunk fel valamit, a melyben a felsőbb kereskedelmi iskolák más iskolákkal, nevezetesen előkészítő általános, avagy az alsóbb kereskedelmi (a kereskedelmi tanoncziskolákkal) iskolákkal állanak, illetve kellene, hogy álljanak. Előre sietünk megjegyezni, hogy ez alatt nem a sokak által vitatott kapcsolatot akarjuk érteni, különösen a polgári s kereskedelmi iskola közti kapcsolatot. Hívei vagyunk ugyan, többször sürgettük is, hogy a közoktatás egészen hozassék nagyobb kapcsolatba egymással, legyen meg a kellő átmenet az egyes iskolák közt. De ez sehogys jeletheti azon másik feltétel kicsinylését, hogy minden iskolafajnak adassék meg a kellő tér az önálló, speciális hivatásának megfelelő fejlődésre. A szakiskoláknál erre az önállóságra még nagyobb szükség van, ezek járatlanabb utakon haladnak is, nagyobb feladat, a szakműveltség, a kenyérkeresetre képzés a hivatások. Azon tehát csak örvendünk lehet, hogy a kereskedelmi iskolák

önálló szervezetet nyertek. Rég szükség volt reá. Több iskola eddig se volt máskép. Nem nézve az amugyis önálló kereskedelmi akadémiákat, egész sorát tudnók azoknak a középkereskedelmi iskoláknak is elősorolni, a melyeknél csak egy-két tanerő s az igazgató volt közös a polgári s kereskedelmi iskolában. De a többiek is saját érdekekben igyekeztek a tananyag, a tanításban az önállókat követni, máskép nem mutathatták fel a kívánt tanítási eredményt. Természetes a jelenlegi, szervezeten is biztosított önállósággal még inkább elérhetik a nagyobb, jobb eredményt.

Úgy az eddigi szervezetből, mint a jelenlegiből azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy a felsőbb kereskedelmi iskolák a specziális kereskedői szakképzés mellett nem kevésbbé szolgálják az általános műveltség megadásának feladatát is. Jól tudjuk, hogy a tanterv pusztá számadáσαι magokban véve nem elegendők, majd mindenik tantárgyat lehet ilyen, vagy amolyan szempontból tárgyalni. De mégis jellemző, hogy a felső kereskedelmi iskola alsó osztályában 21 általános műveltségre tartozó (vallás, magyar, német, francia, földrajz, történet, fizika, szépírás) tantárgyi hetióra áll szemben 11 szaktárgyi órával (mennysiségtan és politika, kereskedelmi számtan, irodai munkálatok, kereskedelmi levelezés, kereskedelmi ismeretek). A közép osztálynál 14 : 20 a viszony, a felső osztálynál megint ugyanannyi. Az élet is azt mutatja, több neves kereskedelmi akadémiái tanár ki is mutatta, hogy a kereskedelmi iskola érettségit tett ifjak nagy része nem megy se a kereskedelmi üzletekhez, se a pénzüntézetekhez, hanem egyrészt képesíttetését az önkénytességi jog megszerzése céljából igyekezett elérni, másrészt közhivatalnoki pályára lép. Ezzel ugyan sehogy se azt mondjuk, hogy a kereskedelmi iskolák a szakképzésnek nem felelnének meg, sőt a kereskedelmi szakpályákon működött, terméikből kikerültek eléggé bizonyítékai, mennyire megoldják a kereskedői szakképzés feladatát, de másrészt tagadhatatlan azon másik a tanterv s az életben való érvényesülésből kimagyarázható, kivilágló másik hivatása ez iskoláknak, a mely modern középiskolákká teszi őket. Miként a középiskolák (gymnázium s reálskolák) érettségi bizonyítványai is kvalifikálnak polgári, katonai jogokra, ezekkel boldogulhatnak számos közhivatali pályán, úgy a kereskedelmi iskolák érettségit tett ifjai is nem csekély számban csak e célú tűzik maguk elé. A kereskedelmi iskola egyrészt azok középiskolájává lett, kik nem szándékoznak magasabb, tudományos képzettségre szert tenni,

hanem mégis magasabb általános, a mellett a megélhetésre szükségese szakképzést, igazi gyakorlati ismereteket szerezhhetnek. S mindezt úgy, hogy megszerzik a politikai életben mindazon előnyöket, melyeket a középiskolai érettségi bizonyítvány nyújt s e mellett még rövidebb idő alatt jutnak is e minősítéshez.

Ezen kettős haszna a kereskedelmi iskoláknak szaporította meg számukat. Ha csak a kereskedelmi, a magasabb kereskedelmi szakképzés igényeit tekintjük, jogos a hangoztatása a felsőbb kereskedelmi iskolák nagy elszaporodásának. S e szám még évről-évre növekszik. Az bizonyos, hogy kereskedelmünk jelen állapota, de még jövője is, messze időben szükségelne ennyi magasabb szakiskolát. De ha helyt adunk azon másik feladatuknak, melyet mint modern középiskolák töltenek be, melylyel tanítványaikat sok előnyt, közhivatali megélhetést nyújtó érettségi bizonyítvánnyal látják el, akkor számokat nem tarthatjuk nagyon soknak, szaporításokra szükség van.

A polgári iskolák szempontjából felette fontosak a felsőbb kereskedelmi iskolák. Nem mondjuk, hogy attól függ jövőjük a polgári iskoláknak, hogy a középfoku szakiskolák (melyek közé a felsőbb kereskedelmi iskolák is sorolhatók), miként szerveztetnek, fejlődnek, mert a magyar nemzeti műveltség terjesztésében is elég önczélt találhatunk a polgári iskolákat illetőleg, de mégis, ha 68-ban történt alapítások czélját, az arra munkálást továbbra is felakarjuk tartani, pedig csakis ezzel egészül ki feladatok, akkor sehogy se lehetünk közönyösök a szakiskolák iránt. A közoktatás összes iskoláinak, mint egy láncz szemeinek kellene összefüggni, egyik a másik alapja, erőssége s egyenkint s együttesen az egész szilárdsága. Most is egyik iskola a másik felett, egymásra támaszkodva munkálkodik.

A felső kereskedelmi iskolák a közép és polgári iskolák alsó négy osztályát végzett tanulókat vesznek fel, felvett növendékeik előképzettségére alapítják általános és szaktanításokat. Minél képzetebb növendékeket kapnak, annál nagyobb, jobb eredményt érhetnek el. Eddig is nem egy szakemberük a polgári iskoláknak a kereskedelmi iskola képzésre előnyös, megfelelő tanítási anyagát, eredményét kiemelte. Ha a régóta kért s ujabbban több oldalról ígért polgári iskolai reform megszületik, nem volna-e lehetséges, hogy ez ujjaszervezés még nagyobb figyelembe vegye a középfoku szakiskolák, nevezetesen a kereskedelmi iskolák feladatát. Minden előkészítő iskola szem előtt kell hogy tartsa azon szakiskola fel-

adatát, melyre munkál. Így a középiskola az egyetemét; másutt pl. Angolországban még inkább meg van ez, mint nálunk.

A polgári iskolák reformjával foglalkozók se mellőzhetik ez iskolák tulajdonképeni betetőzőit, a középfoku szakiskolákat. Ezzel ugyan sehogy se akarunk útfában lenni a szakiskolák önálló fejlődésének, csak azon nevelési irány végleges keresztül vitelét látjuk ez iskolákban, melyet kezdő fokon a polgári iskolák is szolgálnak.

A polgári iskolák szempontjából csak örülnünk kell a modern, praktikus irányban nevelő szakiskolák egyikének, a felső kereskedelmi iskolának jobb szervezésén. Bár mielőbb követné ezt a miniszterelnöki beszámolóban is hangoztatott gazdasági szakoktatás egyöntetű szervezése. Az ipari szakiskolák is rég várnak reformálásra. A mellett a fejlődő életviszonyok még több fajta szakiskolák szervezését teszik szükségessé. A közigazgatás újjászervezése is maga után fogja vonni a szükséges közigazgatási tisztviselői szakiskolát.

Más téren is úgy van, hogy első sorban a leginkább megfelelő iskolának nyujtanak előnyt. A magasabb szakképzésnél is különbséget tesznek csak a kétféle középiskola közt is. Nem mondjuk ugyan, hogy az egységesítés nem volna a legjobb, hogyha lehetséges egy fajta középiskola szolgálja e fokon a nevelés-oktatást. De míg az iskolák jobban berendezkedhetnek az újabb követelmények szerint, addig csak természetes, hogy a középfoku szakiskolák s úgy a felső kereskedelmi iskola is, azon iskola tanulóit lássa legszivebben, kik szakképzésére legalkalmasabbak. A polgári iskolák tanítási terve már eddig is azon tárgyakat, a mellett nagyobb óraszámmal s terjedelemben öleli fel, melyeket a felső kereskedelmi iskola tovább folytat, illetve melyekre alapítja szakképzését. Nem újabb kínai fal felállítása, de a szakképzés intenzitása kívánna meg, hogy a középfoku szakiskolákban első sorban a polgári iskolát végzetek vétessenek fel s csak a tantervi különbözeti vizsga után a középiskolaiak.

Eddig is miniszteri rendeletben volt, most ujlag bevétetett, hogy kereskedelmi iskolában a szaktárgyak tanítására csak szaktanári képesítéssel bírók alkalmaztassanak. A kereskedelmi akadémiáknál ez az állapot is állott fenn. Vagy középiskolai tanári oklevelesek, vagy kereskedelmi szaktanári képesítésűek tanították a szaktárgyakat. A középkereskedelmi iskoláknál is egy-két helyt így volt, a legtöbbnél pedig polgári iskola képesítésűek látták el e tan-

székeket is, a polgári iskolákkal kapcsolatos iskoláknál e mellett, még a polgári iskolában is tanítottak. Az új szervezet végre a tantestületeket is önállósítja. És pedig azokat, a kik legalább három évig tanítottak a kereskedelmi iskolákban, minden szakvizsga kötelezettség nélkül átveszi. Ily eljárást követtek s követnek az állami kezelésbe átment középiskoláknál is. Mindenesetre jogokat kell adnunk a régi szolgálatnak, a mely alatt, a tanítás közben is sokat kipótolhat az ember. Nem egy kereskedelmi iskola tisztán polgári iskolai tanerőkkel szép eredményt tudott felmutatni. De ha már külön tantestület, jobb elbánással áll a kereskedelmi iskolák élén, mégis miért nem vagyunk következetesebbek? A tanító- s tanítónő-képzők, az óvóképzők stb. külön tanerőképzőket állítanak fel, csakis ezekből kikerülteket alkalmaznak, különösen újabb időben annyi külön képző létesül; miért csak a felső kereskedelmi iskoláknál nem vesszük első sorban azt figyelembe, hogy a kereskedelmi szaktanári vizsgát letette e az illető tanár-jelölt, avagy le fogja-e tenni? A polgári iskolai tanárok előtt ugyis lassankint minden előhaladási út elzáratik, ha kilátásuk lehetne a kereskedelmi szaktanári képesítés megszerzésére s azután kereskedelmi iskolánál alkalmaztatásra, sokakat önképzésre, továbbjutásra ambicionálna az elérhető jobb állás, nagyobb munkakör. Hiszszük is, hogy azoknak képesíttetésében nem is áll semmi útjában, kik a vizsgálati engedélyt már előbb kinyerték, de kérjük, hogy az ezután folyamodók, illetve vizsgálatra állók, hogy értsék az új szervezet azon részét, mely a négy egyetemi félév utáni alapvizsgálatokat köti ki előfeltételnek? A polgári iskolai tanárok külön képzőjükben nyernek oly alapos képzést a mennyiségtani (politika s kereskedelmi számtanból is) könyvvitel, levelezés, áruismeri stb. speciális kereskedelmi szaktárgyakból is, hogy eddig is eredményesen tanították e tárgyakat a kereskedelmi középiskolákban. Sőt aligha tévedünk azon állításunkkal, hogy e tárgyak ez idő szerint a pædagogiumban adatnak elő a legterjedelmesebben.

Az Orsz. Közoktatási Tanács junius 11-iki népoktatási albizottsági gyűlésén kimondták, hogy «a polgári iskolai oklevél az egyetemi két évvel és alapvizsgálattal egyértékűnek vétetik». Hogy a plenum elfogadta-e ezen javaslatot, nem tudjuk, de hogy a felső kereskedelmi iskola szervezetében nyoma sincs, nagy kétséggel fogadjuk. Ilykép megeshetik, hogy a polgári iskola képesítésüek a kereskedelmi szaktanári vizsgálatokból kizáratnak.

Végül hiányzik az új szervezetből is a legcsekélyebb összekötő fonal az alsófoku s a felsőfoku kereskedelmi iskolák közt. Az alsófoku kereskedelmi iskolák (kereskedelmi tanoncziskolák) nem rég kibocsátott szervezete még teljesebb szakiskolákká tette ezen, az igazi gyakorlati kereskedőket képző iskolákat. S hova-tovább mind többen csak a közép, illetve polgári iskolai négy osztály elvégzése után keresik fel az alsófoku kereskedelmi iskolákat is. Ez iskolák szaktanárainak képzésére is van intézkedés, a legtöbb helyt a felső kereskedelmi iskolai, illetve közép, avagy polgári iskolaiak tanítanak s mégis tudtommal, még rendkívüli hallgatók se lehetnek végzett tanulók a felső kereskedelmi iskolákban. Már az ipari szakiskoláknál nincs meg ez elkülönzés.

(Torda.)

VOLENSZKY GYULA.

## TRODALOM.

**A tanárképzés és az egyetemi oktatás.** Paedagogiai tanulmány. Irta *Kármán Mór*. Melléklet: A budapesti tanárképző intézet szervezetére vonatkozó munkálatok és ügyiratok.

Kármán Mór nem ír sokat, inkább a tanítói működést választá munkatérül; de ha ír, írása erős hatással van nemzeti közművelődésünkre. Ott van pl. a «Gymnasiumi tanítás terve» és a reá vonatkozó «Utasítások». Ez a mű javarészen az ő terméke és ma úgyszólván egész középiskolai oktatásunkat irányítja. Kármánról elmondhatni, hogy nem ír «multa, sed multum». A címbeli tanulmány sem ötletszerű felszólalás, hanem középiskolai tanárképzésünknek, nemzeti közművelődésünk e jelentős tényezőjének, biztos szemmel, erős kézzel való irányítása. Ő teheti! Hisz nem az első szava e fontos kérdésben. Tanulmányának melléklete: a budapesti tanárképző intézet szervezetére vonatkozó munkálatok és ügyiratok a tanuja, hogy a tanárképzés terén nyilvánult újabb törekvésekben nagy része van. Megvallom őszintén, midőn a tanárképzés újra napirendre került és egymásután szoltak hozzá: Hóman, Heinrich, Beöthy, stb., én a Kármán szavát is vártam és tudtam, hogy nem marad el. Vártam, mert meg voltam győződve, hogy tanulok belőle. Azt nem hittem, hogy nekem jut a tanulmány ismertetésének szerencséje; de felszólítva e folyóirat t. szerkesztőjétől, vállalkozom reá — szívesen is, nem is. Szívesen, mert közvetve tanuságtételre nyílik alkalmam, mily nagy becsülést érdemel Kármán tudományossága; nem szívesen, mert egyben-másban eltérő a felfogásom, a melynek nyilvánítását «infans prohibet pudor.»